

מראי מקומות- בכורות ה'

לא יגיעו מבין כ' שנה ומעלה לחצי שבט מישראל הפחות שבכולם, ולמה לא היו ברוכים כשאר העם. וביאר הרמב"ן דזה ראי' למה שאמרו חז"ל דשבט לוי לא הי' בעבודת פרך, וממילא גם לא היו בהא דכתי' כאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ, והי' שבט לוי פרים ורבים כדרך כל הארץ, ולא כמו שאר השבטים. ויצא לפי הרמב"ן, דאף שלא היו בברכה דכן ירבה וכן יפרוץ, מ"מ הי' לכל אשה כ"כ הרבה זכרים לאחר הבכור, וצ"ע בזה.

(ד) **מאי טעמא, אמר אביי, דיו לבכור שיפקיע קדושת עצמו-** הק' הכלי חמדה (במדבר, אות ב', ד"ה אך), למה היו צריכים להפקיע קדושת עצמן, ואמאי לא אמרי' כפשטי', דכיון דהי' צריך לפדות בכורים ע"י לויים וליתן אותם לעבודה תחת הבכורים, א"כ אותם שהיו בכורים בשבט לוי והיו משועבדים מצד עצמן לעבודה מצד בכורים, ודאי לא היו יכולין לפדות את בכורי ישראל, ומה הק' הגמ' מ"ט, הרי הטעם מובן מאליו דאין בכור פודה בכור, שהרי גם לו יש קדושת בכור. וביאר הגמ' דכיון דע"י חטא העגל נפגם קדושת הבכורה, וניטלה הבכורה מישראל, שוב גם משבט לוי ניטלה, אע"ג שלא חטאו בעגל, דכיון דבטלה קדושת בכורה מישראל, בטלה מכל וכל, ואותה קדושה נלקחת מישראל והקב"ה בחר שבט לוי תחת הבכורים. ורק מה שנשאר הי' הענין של קדושת בכורה לענין פדיון, או ע"י לויים, או ע"י חמש סלעים, ולכן כשאמרי' בגמ' דאותן ג' מאות לויים היו בכורים, ואין בכור מפקיע בכור, ע"ז שואלת הגמ' לידע הטעם, האם הוא משום שלויים נשארו בכורים, וממילא לא הי' שייך שהם יפדו את בכורי ישראל, או משום דהלויים ג"כ היו צריכים לפדיון על הקדושת בכורה שנשארה בהם כמו כל בכורי ישראל, אבל קדושת בכורה ניטלה גם מהם. וע"ז אמר אביי דגם הלויים היו צריכים להפקיע את עצמם לגמרי מקדושת הבכורה שהיתה עליהם, כיון דקדושת הבכורה נפגמה, ולכן היו צריכים

(א) **א"ל לא קדשו, לא הוצרכו ליקדש- ויוצא לפי זה,** דלפי ר"ל דאמר קדשו, היינו דצריכין ליקדש. והק' **המרומי שדה**, לר"ל למה אמר קדשו, נימא שלא היו קדושים, ואם בקשו לעשות מהם שלמים הא פשוט הוא שהקדישו, ולמה צריכין לומר כן. וביאר דמה דאמר קדשו לריש לקיש אין הכוונה דאם רוצה לעשותם שלמים מותר, אלא דאם רצו להקריבם כדי בכור הוצרכו להקדיש, וקמ"ל דאע"ג שפטורים היו מלהקריב בכור עד בואם לארץ, מ"מ מי שרוצה לנהוג כדין א"י רשאי, ויכול להקדישו בתורת בכור. ועפ"ז ביאר הא דאי' דגנאי הי' לישראל שלא הקריבו קרבן פסח במדבר, דהטעם הוא משום דאף שלא נתחייבו עד בואם לארץ, אבל הגנאי הוא דמכ"מ אם היו רוצים היו יכולים להקריב, ומ"מ לא עשו כן.

(ב) **וחייב אדם לומר בלשון רבו- ע' בפי' הראב"ד למס' עדיות (א', ג'),** דכ' דמה דחייב אדם לומר בלשון רבו, היינו דהיו צריכין לומר ג' קבין, ואמרו מלא הין, משום דחייב לומר בלשון שאמר רבותיו, והם אמרו בלשון הין ולא בלשון קבין. אבל הרמב"ם בפיה"מ שם פי' באו"א, דהיינו דשמעי' ואבטליון שהיו רבותיהם של שמאי והלל, היו גרים, ולא היו יכולים לומר ה"ה של הין, ואמרו "אין", ולכן הלל אמר "מלא אין" כמו שאמר רבותיו.

(ג) **אותן שלש מאות בכורות היו- העיר בשיעוריה הגרי"מ פיינשטיין (אות צ'),** דמבואר דבשעה שנמנו שבט לוי לא היו להם רק ג' מאות בכורות. ולכאור' דבר פלא הוא, הרי נמצא לפי חשבון דכל אשה שילדה בכור ילדה אח"כ עוד שבעים ושלושה זכרים, שהרי כשתחלק את מספר כלל הלויים, דהיינו כ"ב אלף על ג' מאות בכורים, הרי ע"ג זכרים לכל בכור, ונמצא שכל אשה ילדה הרבה לידות של ששה בכרס א'. אבל הרמב"ן על התורה (במדבר ג', י"ד) כ' דלא הי' שבט לוי כשאר שבטים, כי מבין חודש ומעלה לא היו רק כ"ב אלף, ומבין ל' שנה כולם שמונת אלפים, והנה

משום דיוצא מן הטמא, ע"ש מה שהאריך בזה.

(ט) גלי רחמנא בקדושת דמים- ע' בקובץ ביאורים (אות א', ד"ה וליישב), שכ' דמבואר מהא דאמרי' בכמה דוכתי דפטר חמור הוי קדושת דמים, שאין הביאור דאיסורו כמו שאר איסורי הנאה, אלא דאיסורו הוא מחמת הקדוש שיש לו, דהוי קדושת דמים. והביא דכ"כ הרא"ש, דמה דפטר חמור מותר בגיזה ועבודה הוא משום שאין לו קדושת הגוף רק קדושת דמים.

(ז) פטר חמור אמרתי לך ולא פטרי סוסים וגמלים- ע' בדרך אמונה (בכורים י"ב, ג', ד"ה בהמה טמאה) שכ' דמה שכ' התורה בהמה טמאה סתמא אע"ג דהמצוה הוא רק בפטר חמור, היינו משום דאי' בתוספתא שכל המקיים מצות פט"ח מעליו עליו כאילו קיים מצות בהמה טמאה כולה.

להפקיע קדושת הבכורה לגמרי לחולין, וזה הי' ע"י פדיון, ולכן גם הם היו צריכים פדיון.

(ה) א"ל גזה"כ הוא, ועוד שסייעו לישראל, וכו'- וצ"ב, דגזה"כ הוא משמע שאין טעם לדבר כלל, ומ"מ מיד הביא הגמ' טעם לזה, וא"כ למה צריכין לומר דגזה"כ הוא. וביאר בהערות להגרי"ש דגם אחר הטעם שנתן, עדיין צריכין לומר דגזה"כ הוא, שהרי טעם קלוש הוא [ואולי ס"ל דטעם קלוש הוא משום דכשצוה הקב"ה להם לפדות הפטר חמור, עדיין לא יצאו ממצרים, ואף די"ל דעל שם העתיד צוה, מ"מ י"ל דטעם קלוש הוא].

(ו) שאין לך כל א' וא' מישראל- ע' ביעב"ץ דכ' דאין הכוונה דכאו"א מישראל ממש, אלא היינו המיוחדים בעם והזקנים.

(ז) וטמאה שילדה כמין בהמה טהורה אסור באכילה- ע' בפתחי תשובה (יו"ד ע"ט, ב'), שהביא מהיד אליהו דכ' לדון בזה, האם הביאור בהא דאסור באכילה משום דהוי כאמו ממש, למשל אם אמו חמור הוא והוא שור, האם אמרי' דבאמת חמור הוא לכל ענינים, או דנחשב דבאמת שור הוא, רק באכילה יש דין חדש דאסור משום יוצא מן הטמא. וכ' דנפק"מ הוא לענין אם שחיטה מטהרתה עכ"פ מידי נבלה כדין בהמה טהורה, ואם חלב שלה בכרת כבהמה טהורה, ולענין אם כותבים בה תפילין ומזוזות, ואם אבר מן החי נוהג בה, ומסיק דאף דהדעת נוטה לומר דנחשב טהורה דאסורה באכילה, מ"מ הואיל וספיקא דאורייתא הוא, יש לילך לחומרא כחומרת טהורה וכחומרת טמאה. וע' בקהלות יעקב (סי' ד') שהאריך להוכיח דהעיקר הוא שהולד הוי מין של אמו, אולם כ' לבסוף דמ"מ אין להכריע ספיקות של היד אליהו עפ"ז, דהא עכ"פ מבואר שיש לו ג"כ קצת משם מין של עצמו (ואינו רק גזה"כ לענין היתר או איסור אכילה), וא"כ שפיר מסיק היד אליהו לחומרא בין לגבי מין של עצמו ובין לגבי מין אמו.

(ח) וטמאה שילדה כמין בהמה טהורה אסור באכילה- ע' בקהלות יעקב (ה') מה שדן לענין מה דאמרי' בכמה דוכתי דאיסור שנשתנה צורתו מותר, ולמה גרע זה מכל יוצא, דעכ"פ מה שנשתנה צורתו ליתסר